

О.Б. Тарнопольський, д-р пед. наук, професор
(Дніпропетровський університет економіки та права)

КОНСТРУКТИВІСТСЬКА МЕТОДИКА ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ДЛЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЦІЛЕЙ У НЕФІЛОЛОГІЧНИХ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

У статті розглядаються три основні засади конструктивістської методики навчання англійської мови для спеціальних цілей у немовному ВНЗ: експерієнційне навчання, інтерактивне навчання та навчання через зміст спеціальності. Доводиться, що практична реалізація цих засад у навчальному процесі вимагає впровадження змішаного навчання, коли традиційна аудиторна робота студентів з викладачем та один з одним органічно поєднується з аудиторною та позааудиторною роботою онлайн. Така робота стає обов'язковою, невід'ємною та складовою навчального процесу.

Ключові слова: конструктивістська методика, змішане навчання, експерієнційне навчання, інтерактивне навчання.

Метою цієї статті є розгляд конструктивістської методики навчання іноземної мови як одного з найпередовіших та найефективніших напрямків у сучасному викладанні чужоземних мов. Цей напрямок, на жаль, ще мало відомий в Україні, незважаючи на всі його переваги. Вони полягають в тому, що конструктивістська методика дає студентам можливість самостійно «конструювати» власні знання, навички та вміння шляхом навчальної діяльності, що відтворює або моделює позамовну дійсність, заради якої вивчається мова. «Конструювання» власних знань, навичок та вмінь досягається таким чином, що ці знання, навички та вміння з самого початку формуються як такі, що обслуговують суто професійне спілкування іноземною мовою і покращують та розширюють інформаційну основу для такого спілкування. Тим самим забезпечується оптимізація реалізації цілей навчання іноземної мови для спеціальних цілей у немовному ВНЗ, а також обумовлюється найбільша придатність методики саме для навчання мов у навчальних закладах такого типу.

Якщо говорити про теоретичні основи конструктивістської методики, необхідно згадати роботу D.H. Jonassen [7, 8-9], який виділив сім характеристик навчального середовища, побудованого на конструктивістських засадах. Таке середовище повинно бути:

1. *Активним* – ті, хто навчаються, залучаються до розумової обробки інформації і несуть відповідальність за таку обробку (а для цього інформація повинна бути змістовною та значущою, тобто фаховою у нашому випадку, а навчальна діяльність – пов'язаною з досвідом відповідної професійної діяльності).

2. *Конструктивною* – ті, хто навчаються, включають нові ідеї до знань, які вони вже мають, з метою розв'язання якоїсь проблеми.

3. *Кооперативною* – ті, хто навчаються, працюють не поодиноці, а у товариствах, групах, метою яких є побудова та опанування нового знання та нових умінь через використання знань та умінь усіх членів товариства або групи, забезпечуючи кожному члену соціальну підтримку за умови, що кожен з них робить свій внесок у спільну справу.

4. *Інтенціональною* – ті, хто навчаються, активно і цілеспрямовано намагаються досягти когнітивної мети. В умовах немовного ВНЗ така когнітивна мета може бути пов'язана тільки з фахом, тобто в даному випадку йдеться про навчання у найтіснішому зв'язку з майбутньою спеціальністю.

5. *Розмовною* – навчання за своєю суттю є соціальним діалогічним процесом, у якому ті, хто навчаються, отримують більше всього завдяки тому, що вони є частиною товариства, яке спільно створює систему знань як на заняттях, так і позааудиторно.

6. *Контекстуальною* – навчальні завдання побудовані як значущі завдання з реального світу або моделюють реальний світ через створення проблемного навчального середовища. Для умов навчання іноземної мови для спеціальних цілей у немовному ВНЗ контекстуальність передбачає використання контексту майбутньої спеціальності для моделювання реального світу і створення проблемного навчального середовища.

7. *Рефлексивною* – ті, хто навчаються, чітко артикулюють те, що вони засвоїли, та рефлексують, розмірковують з приводу процесів та рішень, з якими був пов'язаний процес пізнання.

Розроблена нами конструктивістська методика навчання англійської мови для спеціальних цілей у немовному ВНЗ (яка знайшла своє повне практичне втілення у підручнику *Psychological Matters – Психологічні справи*, що призначений для студентів напряму «Психологія» і зараз знаходиться у процесі друкування) базується на трьох основних засадах. Саме ці засади і забезпечують відповідність вищепереліченим основним вимогам до побудови методики.

Перша з трьох засад – це *експерієнційне* оволодіння англійською мовою, тобто оволодіння нею через досвід практичної діяльності, пов'язаної з майбутньою професійною діяльністю за фахом. Експерієнційне навчання (*experiential learning*) у методиці викладання іноземних мов [5; 7; 8] розвилось, виходячи з загальнопедагогічного підходу, відомого як «навчання через роблення» (*learning by doing*). Він базується на навчанні не через теорію, а через досвід практичної діяльності, в ході якої знання, навички та вміння застосовуються як засіб цієї діяльності і саме через це засвоюються найкращим чином.

Експерієнційне навчання у межах розробленої нами методики передбачає організацію всього навчального процесу як *моделювання* в ньому практичної професійної діяльності за фахом майбутнього спеціаліста, але таке, в якому професійна діяльність здійснюється засобами не рідної, а іноземної мови. Це означає побудову навчального процесу як серії рольових/ділових ігор, навчальних проєктів, студентських дискусій, мозкових штурмів, презентацій, розв'язувань кейсів/практичних задач і тому подібних видів навчальної діяльності, зміст якої, з одного боку, цілком базується на матеріалі майбутньої професії, а з іншого боку, імітує, моделює засобами іноземної мови багато з того, що фахівець повинен буде робити, коли почне реально працювати за фахом. Експерієнційне навчання забезпечує такі вищезазначені якості конструктивістської методики як її активність, конструктивність, розмовність та рефлексивність.

Другою засадою розробленої методики є її *інтерактивний* характер. Під інтерактивністю розуміється здійснення навчання в мережі постійних взаємодій всіх учасників навчального процесу (*interaction*), а також між ними та позанавчальним середовищем і позанавчальними джерелами фахової інформації. Мається на увазі, по-перше, реалізація так званого *кооперативного навчання* [4, 1-30], коли студенти не просто постійно працюють в парах та/або малих групах, виконуючи зазначені вище види навчальної діяльності, а ще й така організація їх спільної роботи, коли знання, навички та вміння всіх учасників ніби підсумовуються так, що студенти не просто вчать, але й вчать та вчать *один у одного*, підвищуючи загальний навчальний ефект. По-друге, передбачається вихід тих, хто навчається, за межі суто навчального середовища, перш за все завдяки розшуку інформації для виконання навчальних завдань у позанавчальних фахових джерелах, а, якщо можливо, то і завдяки безпосереднім контактам з фахівцями, виробництвом тощо. Це реалізує активність, конструктивність, кооперативність та розмовність конструктивістської методики.

Слід відзначити, що експерієнційне та інтерактивне навчання за своєю суттю пов'язані настільки тісно, що доцільно говорити про єдину систему *експерієнційно-інтерактивного навчання*.

Третьою засадою методики є так зване навчання через зміст спеціальності (*content-based instruction* [2, 19-52; 3]). Мається на увазі побудова навчального курсу виключно на змістовному матеріалі спеціальних дисциплін, що складають основу фахової підготовки майбутнього спеціаліста. Завдяки тому, що відтворення позамовної дійсності через засоби (види навчальної діяльності) експерієнційно-інтерактивного навчання здійснюється на мате-

ріалах, що стосуються майбутньої професії (поєднання експерієнційно-інтерактивного навчання з навчанням через зміст), «конструювання» власних знань, навичок та вмій студентів досягається таким чином, що ці знання, навички та вміння з самого початку формуються як такі, що обслуговують суто професійне спілкування іноземною мовою і покращують та розширюють інформаційну основу для такого спілкування. Тим самим забезпечується не тільки реалізація цілей навчання іноземної мови для спеціальних цілей у немовному ВНЗ, а й покращення фахової підготовки тих, хто навчається. Але для цього зміст спеціальності в курсі іноземної мови повинен викладатися не тільки систематично, але й *системно*, тобто як логічно побудована *система знань з фаху*, а не як розрізнені фрагменти таких знань, що нерідко спостерігається у навчанні мови для спеціальних цілей у немовних ВНЗ.

Навчання мови через зміст спеціальності забезпечує інтенціональність, контекстуальність та рефлексивність конструктивістської методики, а, як ясно із сказаного вище, у поєднанні з експерієнційно-інтерактивним навчанням воно забезпечує реалізацію на практиці всіх тих семи якостей конструктивістської методики, на які D.H. Jonassen [7, 8-9] вказував як на обов'язкові.

Але реалізація ані експерієнційно-інтерактивного навчання, ані навчання через зміст спеціальності в обговореному вище їх розумінні не було б можливим, якщо б єдиними джерелами фахової іншомовної інформації для студентів були б підручник з мови для спеціальних цілей та ті додаткові роздруковані матеріали, які знаходить та роздає на заняттях викладач.

І види навчальної діяльності, які властиві експерієнційно-інтерактивному навчанню (див. вище); і, особливо, системне викладання змісту спеціальності в курсі іноземної мови, вимагають постійної та систематичної роботи студентів з величезною кількістю оригінальних та автентичних фахових матеріалів, призначених саме для фахівців, які володіють мовою, а не вивчають її для спеціальних цілей. При цьому розшукувати та опрацьовувати такі матеріали студенти повинні самі (що, звичайно, не виключає консультативної допомоги та підказок викладача), оскільки інакше навчальний ефект багатьох завдань творчого характеру – наприклад, проектування – буде значно нижчим, ніж запланований.

В умовах українських ВНЗ проблема може бути вирішеною шляхом постійного проведення студентами за завданнями викладача Інтернет-пошуку інформації, необхідної для виконання творчих навчальних завдань, на іншомовних (у нашому випадку, англомовних) фахових Інтернет-сайтах. При використанні конструктивістської методики Інтернет-пошук на іншомовних фахових Інтернет-сайтах має бути включеним до курсу англійської мови для спеціальних цілей як невід'ємна, обов'язкова та регулярна навчальна діяльність.

Саме такий шлях був обраний при створенні вищезгаданого підручника *Psychological Matters – Психологічні справи*, в якому в кожному розділі включені обов'язкові завдання на проведення студентами самостійного Інтернет-пошуку англомовної фахової інформації. Без знаходження цієї інформації стає неможливим виконання інших навчальних завдань, таких як навчальне проєктування, підготовка презентацій, розв'язання кейсів, навчальні дискусії, написання письмових робіт англійською мовою тощо. Інтернет-пошук за наданими в підручнику завданнями проводиться не тільки позааудиторно, але й безпосередньо в аудиторії (комп'ютерному класі), на що відводиться одне з кожних семи аудиторних занять. Робота студентів в онлайн-режимі охоплює до однієї третини всієї їх навчальної діяльності.

Суттєвим є те, що така обов'язкова постійна та регулярна робота студентів в онлайн-режимі перетворює навчання на *змішане (blended learning* [1, 39; 9]), коли традиційна аудиторна робота студентів з викладачем та один з одним органічно сполучається з аудиторною та позааудиторною роботою онлайн. Остання стає обов'язковою, невід'ємною та дуже важливою частиною навчального процесу.

Отже, про створену конструктивістську методику навчання англійської мови для спеціальних цілей, можливо та доцільно говорити як про **конструктивістську методику змішаного навчання**.

Ця методика пройшла експериментальну апробацію (на основі передпублікаційної версії підручника *Psychological Matters – Психологічні справи*) у 2009-2010 навчальному році в двох групах студентів II курсу напряму «Психологія» в Дніпропетровському університеті економіки та права. Експериментальне навчання підтвердило дуже високу ефективність розробленої методики і її суттєві переваги у порівнянні з більш традиційною методикою, яка зазвичай використовується в українських ВНЗ в курсах англійської мови для спеціальних цілей.

Перспективою подальших досліджень є значно ширше впровадження конструктивістської методики у навчальний процес з англійської мови на різних немовних напрямах підготовки у ВНЗ з розробкою відповідного навчально-методичного забезпечення.

Список літератури:

1. **Barrett B.** The Internet and Business English / B. Barrett, P. Sharma. – Oxford: Summer-town Publishing, 2003. – 198 p.
2. **Brinton D.M.** Content-based second language instruction / D.M. Brinton, M.A. Snow, M.B. Wesche. – New York: Newbury House Publishers, 1989. – 241 p.
3. **Brinton D.M.** New ways in content-based instruction / D.M. Brinton, P. Master (Eds.). – Alexandria, VA: TESOL, 1997. – 302 p.
4. Cooperative language learning: A teacher's resource book / Carolyn Kessler, Editor. – Englewood Cliffs, NY: Prentice Hall Regents, 1992. – 257 p.
5. **Freeman Y.S.** ESL/EFL teaching: Principles for success / Y.S. Freeman, D.E. Freeman. – Portsmouth, NH: Heinemann, 1998. – 292 p.
6. **Jerald M.** Experiential language teaching techniques. Out-of-class language acquisition and cultural awareness activities. Resource handbook number 3. Second revised edition / M. Jerald, R.C. Clark. – Brattleboro, Vermont: ProLingua Associates, 1994. – 148 p.
7. **Jonassen D.H.** Supporting communities of learners with technology: A vision for integrating technology with learning in schools [Електронний ресурс] / D.H. Jonassen. – 1995. – Режим доступу: DePaul University, Instructional Technology Development Department Web site: <http://www.itd.depaul.edu/website/pages/TrainingEvents/CourseMaterials/jonassen.asp>.
8. **Kolb D.** Experiential learning: Experience as the source of learning and development / D. Kolb. – Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall, 1984. – 248 p.
9. **Sharma P.** Blended learning. Using technology in and beyond the language classroom / P. Sharma, B. Barrett // Oxford: Macmillan, 2007. – 160 p.

О.Б. Тарнопольский

КОНСТРУКТИВИСТСКАЯ МЕТОДИКА СМЕШАННОГО ОБУЧЕНИЯ АНГЛИЙСКОМУ ЯЗЫКУ ДЛЯ СПЕЦИАЛЬНЫХ ЦЕЛЕЙ НЕФИЛОЛОГИЧЕСКИХ ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЙ

В статье рассматриваются три основные составляющие конструктивистской методики обучения английскому языку для специальных целей в неязыковом вузе: экспериенциальное обучение, интерактивное обучение и обучение через содержание специальности. Доказывается, что практическая реализация методики в учебном процессе требует внедрения смешанного обучения, в котором традиционная работа студентов с преподавателем и друг с другом органично сочетается с аудиторной и внеаудиторной работой онлайн. Такая работа становится обязательной и очень важной частью учебного процесса и задания по ней включаются даже в базовый учебник.

Ключевые слова: конструктивистская методика, смешанное обучение, экспериенциальное обучение, интерактивное обучение, обучение через содержание специальности.

**THE CONSTRUCTIVIST METHOD OF BLENDED TEACHING/LEARNING OF
ENGLISH FOR SPECIFIC PURPOSES IN NON-LINGUISTIC TERTIARY SCHOOLS**

The article discusses three principal components of the constructivist method of teaching English for specific purposes in non-linguistic tertiary schools: experiential teaching/learning, interactive teaching/learning and content-based instruction. It is postulated that practical implementation of the method in the teaching/learning process requires the introduction of blended teaching/learning where traditional students' work with the teacher and with each other is organically combined with on-line work. That work becomes an obligatory and very important part of the teaching/learning process and the tasks for on-line work have to be included even into textbooks.

Key words: constructivist method, blended teaching/learning, experiential teaching/learning, interactive teaching/learning, content-based instruction.

